

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. De Vereniging Vrienden van Sonsbeek ondersteunt het Bezoekerscentrum Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar:

voor particulieren € 13,50, voor verenigingen € 35,- voor bedrijven € 50,-; Bankrekeningnummer: 40 63 33 505 t.n.v. Vrienden van Sonsbeek. De Vereniging is door de fiscus erkend als "Algemeen Nut Beogende Instelling".

Bestuur Vereniging Vrienden van Sonsbeek:

Hendrik Broekhuizen (voorzitter) tel. 442 62 12, Luuk Broer (secretaris) tel. 442 49 56, Theo Bussink (penningmeester) tel. 443 14 02, Loes Prakke (ledenadm/promotie) tel. 443 34 95, Tjada van den Eelaart-de Sitter (schouw/website) tel. 445 50 98, Koos de Vos (educatie) tel. 363 49 71, Gerard Nijhuis (parkgidsen) tel. 339 08 00. Adviseurs: Joop Morsink (historie), Jeroen Glisenaar (Stadsbeheer), Jeroen Voskuilen (Bezoekerscentrum).

Ledenadministratie:

Vereniging Vrienden van Sonsbeek per adres Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, Telefoon: 445 06 60, Email: info@parksonsbeek.nl
Website: www.parksonsbeek.nl

De Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. Het bezoekerscentrum levert informatie over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en het is een goed startpunt bij een bezoek aan de parken. Website: www.bezoekerscentrumsonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:

Leo van der Meer (voorzitter), Wim Roddenhof (secretaris), Leon Tjakkes (penningmeester), Marijke de Bruïne, Aaltje Koopman, Gerrit Boersma, Willem Hoeffnagel.

Voorpagina: Herfst in Sonsbeek. Zie artikel 'Vragen' op pagina 5.
foto: Marco Derksen.

Parkvervuiling

Mei was de zonnige maand van dit jaar. De ligweide naast de Witte Villa werd druk gebruikt. Zonnedaders verspreidden zich zelfs over de Grote Weide. Iedereen genoot. Prachtig. Ergerlijk was het vuilnis dat achterbleef. Er geldt toch: laat niet als dank voor 't aangenaam verpozen aan de eigenaar van 't park de schillen en de dozen? Achter bleef de troep in het gras: papier, plastic, lege flessen, blikjes, voedselresten. Waarom niet in de afvalbakken? Waarom niet mee naar huis genomen? Ik luchtte mijn ergernis bij de parkbeheerder. Die wees mij terecht: "Van de parkbezoekers gedraagt 90% zich goed. Dat rondslingerende vuil komt van een kleine minderheid. De vervuiling valt best mee en met een extra opruimrondje van ons door de parken is alles weer schoon." Zo kan je het ook zien: prijs goed gedrag van de meerderheid. Van klagen over de minderheid worden de parken niet mooier. Niet negeren kan ik de club die voor z'n jaarlijkse evenement in het park bij de hoek van de Sonsbeekweg een lomp reclamebord plaatste van 4x3 meter. Waren de sponsors blij dat hun naam zo groot op dit stuk parkvervuiling stond? Na de gemeentelijke opdracht om de illegale installatie te verwijderen traineerde de club ook nog de uitvoering daarvan. Zo maak je geen vrienden rond Sonsbeek, zo verdampt je goodwill. Voor straf moeten ze voortaan hun balletjes maar slaan op een boerenweiland in de Betuwe.

Luuk Broer

HUIS ZYPENDAAL

Dat schoonheid zomaar uit de lucht komt vallen
Is zeldzaam: een onhaalbaar ideaal
Want meestal komt de kunst met zweet tot stand
(Al blijft het zonder inspiratie schraal)

Een kunstenaar jongleert met alle ballen:
Hij bouwt met zelfbewuste meesterhand
In verf of steen, in klank of spel of taal –
Zo ook een huis als dit: Huis Zypendaal

Dit huis is als een adellijke vrouw
Des winters warm van hart, van buiten koud
Des zomers een gastvrij maar koel gebouw

Soms wel wat kostbaar in het onderhoud
Maar niettemin: dan staat er wat er staat
En blijkt als steeds: de kunst gaat vóór de baat

Cees van der Pluijm

Behoedzaam spelen met Sonsbeek

Park Open, het zondagse muziekprogramma op de Ronde Weide, bestaat twintig jaar. Nog langer geleden leefden er al ideeën voor accommodaties om in Sonsbeek culturele evenementen mogelijk te maken. In 1977 vroeg Herman Hofman als hoofd van de gemeentelijke afdeling cultuur, recreatie, sport en jeugdzaken (CRSJ) studenten van de academies voor Bouwkunst en Beeldende Kunst te bedenken hoe je in het park onderdak kunt bieden aan culturele activiteiten. Daar kwam een expositie uit voort met als titel: 'Studieproject muziekschelp Sonsbeek'. De Arnhemse ontwerper Wim Korvinus maakte in 1984 ook nog eens twee ontwerpen.

'Zolang er in deze gemeente veel gevraagd wordt van architecten en vormgevers en het experiment niet geschuwd en het risico niet uit de weg gegaan wordt, blijft het heerlijk om te spelen in Sonsbeek'. Let in dit citaat op de k's waar we nu weer een c gebruiken. We zijn in de seventies, om precies te zijn het jaar 1977. Twaalf studenten van de Arnhemse academies voor Bouwkunst en Beeldende Kunst maken op verzoek van de gemeente een ontwerp voor verschillende locaties in Sonsbeek waardoor in het park vaker culturele evenementen mogelijk zouden zijn. Dit gebeurt nadat chef cultuur Herman Hofman van de gemeente in het gebouw van de Academie voor Bouwkunst aan de Sonsbeekweg een gastcollege heeft gegeven over de kansen die de parken biedt voor culturele manifestaties.

Studie Muziekschelp

Hofman heeft dan net met Leo Vromans de Stichting Festival Arnhem opgericht, startend met twee uitvoeringen van een operettefestival in Sonsbeek. Hij geeft de studenten graag een zetje om hun creativiteit los te laten op het maagdelijk gebied van het park, opdat daar vaker cultuuruitingen hun plek vinden. Als vervolg komt er in het gemeentelijk Informatiecentrum aan de Koningstraat een tentoonstelling in van de twaalf ontwerpen met als titel *Studieproject Muziekschelp Sonsbeek*. Het zal nog tot in de jaren negentig duren voor er op de Ronde Weide een behoorlijk podium met overkapping staat. Onder de studenten leeft het besef dat ze rekening moeten houden met de bijzondere omgeving waarop ze hun creativiteit mogen botvieren. Sommigen komen daardoor uit op minimale oplossingen, anderen gaan veel verder. Niet alleen het grasveld van de Ronde Weide wordt voor ontwerpen uitverkoren, ook dragen studenten ideeën aan voor invulling van terreinen bij de Karpervijver, de glooiende weide voor het Witte Huis, en voor het Lariksdal.

Een student is zo enthousiast dat hij in zijn ideeënschets liefst vier locaties aangeeft waar volgens hem culturele evenementen kunnen worden georganiseerd: de Grote Weide langs de Sonsbeekweg, de ruimte ten noordwesten van Amors Rond, het Lariksdal en ook de Ronde Weide. Deze Nanno Evenhuis heeft voorspellende gaven. Hij neemt een festival van een week als uitgangspunt. Dat wordt jaren later met de Theateravenue werkelijkheid. Het festival van Evenhuis omvat klassieke en moderne muziek, popmuziek en theater. Hij wil het evenement bewust niet langer dan een week laten duren. Sonsbeek biedt een grote verscheidenheid, schrijft hij. En: 'Juist bij deze verscheidenheid hoort, naast het eeuwenlang wuiven van de bomen en het voortkabbelen van de beek (...) een kortstondig optreden.'

Evenhuis heeft het vooral over een idee. Andere studenten, waarschijnlijk die van Bouwkunst, besteden meer aandacht aan de fysieke vormgeving. Henk Fortuijn bijvoorbeeld ontwerpt voor het complete terrein van de Ronde Weide een prachtige schelpvorm – de titel *Studieproject Muziekschelp Sonsbeek* is er van afgeleid – voor een multifunctionele accommodatie: podia, een overdekt thetertje, een gedeeltelijke overkapping en zelfs dienstruimten voor personeel, toiletten en verkooppunten geeft hij er een plek in. Rob Bakker maakt een strakke, moderne constructie van betonnen plateaus met cortenstalen coulissen en handhaaft rondom dit podium het gras van de Ronde Weide. Dick de Wit doet dat rond zijn podium ook en wil zelfs gras met gekweekte rozerode madeliefjes rond zijn podium. Want: 'We leven nu weer in een romantische tijd'. Jan Griffioen meldt in zijn bijdrage ronduit: 'Oneens met de stellingname 'permanente outillage'. Hij wil een evenement op verschillende plaatsen tegelijk in Sonsbeek dat met enige regelmaat weerkeert, maar waarvoor het park niet voortdurend op z'n kop hoeft te worden gezet. Hij stelt het landschap van Sonsbeek te benutten met z'n glooiingen, vergezichten en bospartijen en hij wil minimale ingrepen. 'Behoedzaamheid is geboden'. Toch ziet hij voor zijn muziek-evenement heel Sonsbeek als toneel, zij het dat in zijn visie eerst voor alle locaties die hij voorstelt moet worden onderzocht hoe groot de draagkracht is.

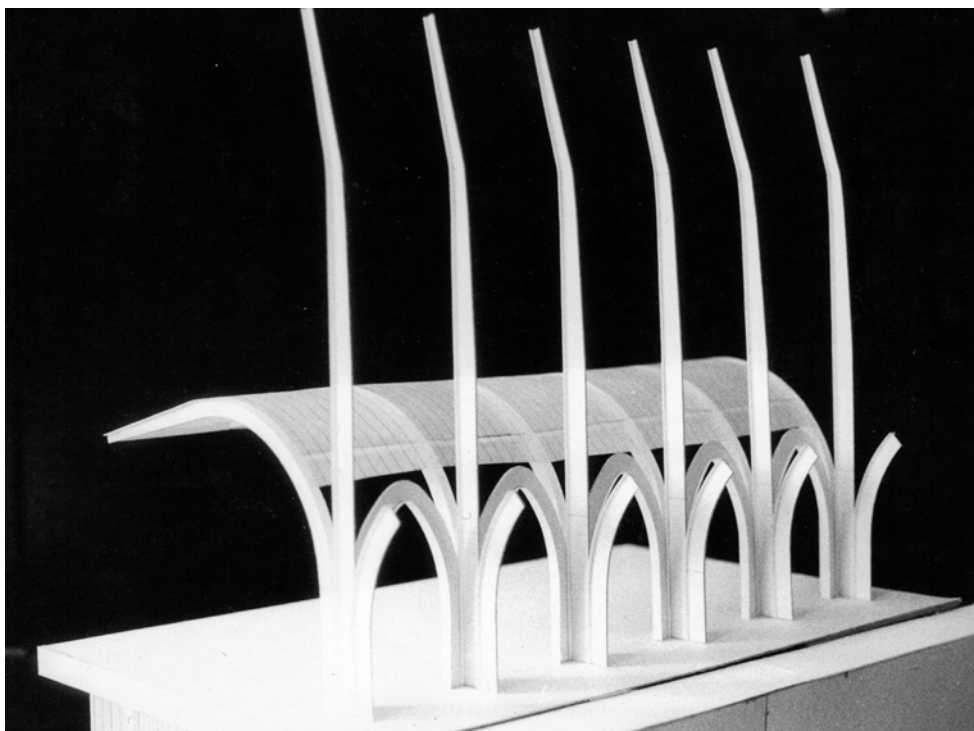
Van een verpletterende eenvoud is het idee van Mark Peeters. Hij legt vlak voor de Witte Villa een wit stenen podium neer, voegt wit grint toe, geeft de dirigent een plekje, zet op het podium een verrekijker (!) en ter decoratie bronzen kogels en hij laat het publiek gewoon op het aflopende grasveld staan, zitten of liggen. Ter afbakening van het publieksterrein plaatst hij hortensia's en rododendrons.

Korvinus' muziekschelpen

Zeven jaar later komt de Arnhemmer Wim Korvinus terug op de ontwerpen uit 1977 als hij op verzoek van Hans van Vrijaldenhoven van Park Open twee creaties tekent. Ze waren tamelijk vrijblijvend, zegt hij nu, want er was totaal geen zicht op financiering. Ook Korvinus heeft het over een muziekschelp: 'In parken komen van oudsher vaak plekken voor waar een muziekschelp of paviljoen is geplaatst', legt hij ter toelichting bij zijn tekeningen uit. Hij wil aansluiten bij de Engelse landschapstijl van Sonsbeek en ontwerpt een schelpvorm die van verticaal naar horizontaal kan draaien, met als dak een doorzichtig doek of plastic zeil dat na gebruik kan worden opgeborgen. Onder het podium is een opslagruimte voor stoelen, verlichting, kratten, enzovoorts. De metalen ribben van de schelp worden witgeschilderd, volgens Wim 'prachtig tegen een groene achtergrond van bomen', het podium is van beton. Een tweede ontwerp bestaat uit een beweegbaar dak met vijf kerkkraamachtige contouren aan de achterkant en zes betonnen metershoge staketsels. 'Tijdloos en daardoor een beetje klassiek', meent Korvinus zelf.

Het zal tot in de jaren negentig duren tot er met EU-subsidie een vast podium op de Ronde Weide verschijnt. Herman Hofman heeft daar weer de hand in. In het jubileumjaar 1999 kan hij als secretaris van de Stichting Sonsbeek 100 jaar Stadspark op zoek naar sponsors voor evenementenvoorzieningen bij het podium.

Rob van Otterloo

Wim Korvinus - Ontwerp voor een podium op de Ronde Weide (1984), achterzijde.

Vragen

Bij de foto van de voorpagina.

Het is alweer een aantal jaren geleden dat ik regelmatig 's morgens vroeg op mijn mountainbike een rondje Arnhem maakte. Mijn vertrekpunt was steeds de ingang van Park Sonsbeek aan de Apeldoornseweg. Daarna reed ik onder langs de Groene Weide naar de Karpervijver en dan volgde ik het pad langs de Grote Weide.

Steeds weer kwam ik op mijn fietstocht door Sonsbeek iemand op een bankje tegen die kennelijk ook op die plek had geslapen. Ik knikte altijd vriendelijk naar de voor mij onbekende man. Daar, verscholen onder de bomen, zat hij meestal wat te rommelen in een plastic tas of hij keek wat verloren voor zich uit. Als ik daarna richting park Zypendaal omhoog fietste via de Druppelbrug langs de grote vijvers en de waterval, kon ik hem niet uit mijn gedachten zetten. Elke keer weer vroeg ik me af hoe het zover met deze man had kunnen komen: dat iemand niets en niemand meer om zich heen heeft en eenzaam zijn slaapplek zoekt in een park. Op een dag zat hij niet meer op zijn vertrouwde bankje. Het werd herfst en daarna zag ik hem niet meer.

Een aantal jaren later ben ik opnieuw begonnen regelmatig een rondje door het park te maken. Niet meer op m'n mountainbike, maar te voet. En niet te vergeten met mijn camera om mijn nek. Vooral in het najaar als de dauw nog niet helemaal is opgetrokken en de eerste zonnestralen de gekleurde bladeren doen oplichten is Park Sonsbeek op zijn allermooist. Zo ook op die ene herfstdag toen ik vanaf de Teerplaats het park inwandelde. Een man zat voorovergebogen op het bankje toen ik de foto maakte. Bij het voorbij lopen riep hij dat hij vroeger ook fotograaf was geweest. Ik keerde me om, ging naast hem zitten en luisterde naar zijn verhaal. Over hoe hij vroeger als professioneel fotograaf prachtige foto's had gemaakt in het park. Foto's die hij zelf ontwikkelde in zijn donkere kamer. De opkomst van digitale fotografie en al die amateurfotografen hadden hem brodeloos gemaakt. Of dat ook de reden was dat hij geen dak meer boven het hoofd had en 's nachts op een bankje in het park sliep, is mij nooit duidelijk geworden. Het is helaas bij die ene ontmoeting gebleven. Ik had hem nog zoveel willen vragen.

Marco Derksen, amateurfotograaf

Afscheid

U treft in dit Bulletin geen volgend artikel aan in de serie "De paden op, de lanen in".

Auteur Frans-Jozef Duijnste is op 17 augustus onverwachts overleden.

Voor ons allen een schokkend bericht. Frans-Jozef was de afgelopen paar jaar één van de meest actieve vrijwillige medewerkers van Bezoekerscentrum Sonsbeek geworden.

Hij identificeerde zich met onze parken en alles wat daarin gebeurde. In Sonsbeek kon geen boom omvallen of Frans-Jozef deed ons er visueel verslag van. Eind vorig jaar nam hij de taak op zich om als ijsmeester te zorgen voor het beheer van de opgeleverde ijskelder. Hij bereidde publicaties van het Bezoekerscentrum voor en ter documentatie van de parken werkte hij aan het Sonsbeek-Informatie-Systeem waarvan het eerste product, de nieuwe plattegrond van de drie parken, in juli gepresenteerd werd.

We zullen Frans-Jozef niet meer ontmoeten in het park, we missen hem. (LB)

Einde kastanje Rentmeesterswoning

Vrienden van Sonsbeek mailden ons in het voorjaar: de 140 jaar oude witte paardenkastanje naast de Rentmeesterswoning aan de Zypendaalseweg ziet er zorgelijk uit. Het bladerdek aan de kant van de Zypendaalseweg is veel dunner dan aan de Sonsbeekzijde. Krijgt de boom te weinig water? Is het ouderdom? Is de boom ziek? Hoe lang gaat de boom nog mee? Om te laten zien hoe het parkbeheer tot een oordeel en een besluit komt over het lot van zo'n majestueuze, oude, beeldbepalende boom volgden we de ontwikkeling.

Parkbeheerder Jeroen Glissenaar bevestigde de vrees: de beruchte kastanjeziekte heeft toegeslagen. Voor de zekerheid liet hij een extern boomverzorgingsbedrijf de boom onderzoeken. De drie vragen waren: wat is de kwaliteit van de boom; wat is de toekomstverwachting; kunnen we de kwaliteit verbeteren? Voor de antwoorden citeren we het rapport.

Onderzoeksresultaat

De kastanje is zwaar aangetast door de Kastanjebloedingsziekte, veroorzaakt door een bacterie, waardoor de bast afsterft waarbij vloeistof vrijkomt. Bovendien zijn op enkele plekken onder de bast zijn schimmeldraden aangetroffen afkomstig van de Honingzwam. De Honingzwam is een parasitaire schimmel die het weefsel aantast dat zorgt voor de aanmaak van hout- en bastcellen van de boom. De boom maakt geen wortels meer aan waardoor de opname van water en mineralen langzaam stagneert. Dit wordt zichtbaar doordat het blad verkleurt, bladbezetting vermindert, scheut- en taksterfte. Technisch onderzoek wijst uit dat 95% van de omtrek van de boom door Honingzwam is aangetast.

Conclusie

De Kastanjebloedingsziekte heeft de conditie van de boom sterk verminderd. De aantasting door de Honingzwam is groot en vergevorderd waardoor nu ook volledige kroondelen afsterven. Die aantasting is niet te stoppen. Volgend jaar kan de boom nog op enkele knoppen uitlopen maar herstel is uitgesloten. De levensverwachting is 1 à 2 jaar. De onderzoekers adviseren de boom te verwijderen.

De parkbeheerder heeft besloten de boom nog dit jaar te laten kappen.

Luuk Broer

De witte paardenkastanje naast de Rentmeesterswoning aan de Zypendaalseweg staat er slecht bij. Foto begin september 2011.

Grauwe Ganzen geringd in Sonsbeek

Dit voorjaar ontstond er enige ophef over het ringen van Grauwe Ganzen in Sonsbeek met een brede band om hun nek. Waarvoor is dat nodig? Hebben de dieren er last van? Sovon-vogelonderzoeker Frank Majoor geeft een toelichting.

Al een aantal jaren worden er in Sonsbeek ganzen geringd met zowel metalen als gekleurde kunststofringen. De metalen ringen komen van het Vogeltrekstation. Dit zijn de standaardringen die gebruikt worden om de trek van vogels te ontrafelen. Ook is dankzij deze ringen iets te zeggen over de overleving van de geringde vogels, zoals: hoe oud worden vogels en in welk deel van het jaar treedt de meeste sterfte op. Met deze metalen ringen is echter niet te achterhalen waar de individuen zich in de loop van hun leven ophouden. Als je geluk hebt wordt een metalen ring een keer afgelezen door een fanatieke vogelaar of wordt de vogel teruggevangen door een collega ringer. Vandaar dat vogelonderzoekers gezocht hebben naar manieren om een individuele vogel vaker te kunnen terugvinden.

Meer waarnemingen

Eén van de manieren is om de vogel met gekleurde pootringen met inscriptie te gaan ringen. Hierdoor vergroot je de kans dat het dier door een vogelaar wordt afgelezen aanmerkelijk. Op deze manier zijn in de afgelopen jaren enkele tientallen Nijlganzen en Grauwe Ganzen in Sonsbeek geringd. Van deze vogels kwamen regelmatig terugmeldingen vanuit het park. In het najaar en de winter zijn de Grauwe Ganzen echter buiten het park. Uit die jaargetijden zijn in de afgelopen paar jaar slecht een tiental waarnemingen verzameld o.a. langs de IJssel en de Waal. Dat beperkte aantal waarnemingen geeft een te summier beeld van het leven van deze Sonsbeekvogels buiten het park. Om toch een wat beter beeld te krijgen van de omzwervingen van de dieren besloten we om dit jaar 30 van de 100 in Sonsbeek te vangen ganzen te ringen met een groene halsband.

Op deze manier worden al sinds het eind van de jaren negentig van de afgelopen eeuw ganzen geringd in Europa. In Nederland zijn sinds 1990 ruim 4.000 ganzen met halsbanden geringd. De vogels hebben er geen last van en het voordeel van de halsbanden is dat de vogels ook op het water en in ruige vegetatie tot op zeker 500 meter met een telescoop zijn af te lezen. Er kunnen dus tijdens het leven van de vogel tientallen tot honderden waarnemingen worden verzameld

waardoor een goed beeld te krijgen is van de omzwervingen, broedsucces en dergelijke van één individuele vogel.

Nu er steeds meer ganzen in het stedelijk gebied gaan broeden is het van belang om van deze vogels meer gegevens te verzamelen. Volgend voorjaar zullen mijn collega Berend Voslander en ik in dit blad de resultaten melden.

Frank Majoor

Van de 100 in Sonsbeek geringde Grauwe Ganzen hebben er 30 ook een halsband.

Op pad met de parkbeheerder

Ook aan Park Sonsbeek is het fenomeen 'koperdiefstal' niet voorbij gegaan. Zo moest het onderste gedeelte van de bliksemafleider van de Belvédère worden vervangen. Dieven kunnen natuurlijk in de nachtelijke duisternis ongestoord hun gang gaan in het park.

Droogteschade

Het droge voorjaar heeft zijn sporen achtergelaten. De boomkruinen zijn dunner dan normaal en een aantal monumentale bomen heeft het loodje gelegd. De herfst lijkt al vroeg te zijn ingezet, wat te zien is aan de vroege oogst aan eikels en beukennotjes. In oktober vindt de VTA plaats (Visual Tree Assessment): op grond van uiterlijke kenmerken wordt door deskundigen bepaald of een boom inwendige gebreken vertoont die levensbedreigend zijn voor de boom en eventueel gevaar kunnen opleveren voor de bezoekers. Ook wordt er in de herfst extra 'gedund' om het kappen te bespoedigen van bomen die in voorgaande jaren zijn blijven staan. Dit allemaal in overeenstemming met het Beheersplan voor de Parken en in overleg met de Schouwgroep.

Natte zomer

Vrijwilligers van het IVN hebben deze zomer op een aantal zaterdagen de sprengkoppen in Sonsbeek en Zypendaal opgeschoond. De 'spoelschade' als gevolg van de natte zomer zal in de herfstmaanden worden hersteld. Uw 'rijdende reporter' heeft aan den lijve ondervonden hoe diep op sommige plaatsen de erosiegeulen in de paden zijn. De Karpervijver zal worden uitgebaggerd en in de Fonteinvijver komt een nieuwe fontein.

Nieuw: de voorde langs de Grote Waterval.

Stratenmakers aan het werk

In overleg met het Nederlands Openluchtmuseum is er een 'keienpad' aangelegd voorlangs de Grote Waterval. Er is zo een echte 'voorde' ontstaan, zodat men nu op drie manieren de waterval kan oversteken: onderdoor, bovenover en vóórlangs. In de Steile Tuin is de klinkerbedding van het meanderende stroompje opnieuw gelegd. Daartoe werd de tuin enige tijd afgesloten, om vandalisme met losliggende stenen te voorkomen. Over Gulden Bodem valt te melden dat het hekwerk langs de weide zal worden vervangen na het verkrijgen van een BRIM-subsidie (Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten).

Biodiversiteit

Bij het maaien van de Grote Weide heeft men opzettelijk een strook van zo'n vijftien meter langs de beek ongemaaid (ongemoeid?) gelaten. Dit op verzoek van de KNNV, die op die manier de biodiversiteit

wil vergroten. Ook langs de rand van de weide boven Zypendaal is zo'n bloemrijke rand aangelegd. Dit om de bosrand af te schermen en zo minder 'open' te maken.

In het kader van het maaiprogramma is de Natte Weide in augustus gemaaid met behulp van de 'moeras-maaier' op rupsbanden. Het gemaaide materiaal is afgevoerd als biomassa, zodat de bodem van de weide voedselarm en dus volgende zomer bloemrijker wordt. Ook het laagste gedeelte van de weide langs de Spiegelvijver in Zypendaal is door diezelfde moerasmaaier gemaaid. Het gootje langs het hek tegenover Lorentz wordt niet meer schoon gehouden. Men laat het bewust verlanden, om meer water in de Natte Weide te krijgen.

Hertenkamp ingezaaid

In het voorjaar is de oostelijke helft van het hertenkamp afgerasterd en opnieuw ingezaaid. De herten moesten zich vermaken op de kale westelijke helft. Ze werden natuurlijk wel bijgevoerd. Inmiddels is de ingezaaide helft zó goed aangeslagen – ondanks het droge voorjaar – dat de herten daar weer kunnen grazen. Ze vinden het nieuwe gras kennelijk zó lekker dat ze de andere helft volkomen met rust laten. Deze kale helft is nu weer mooi groen geworden, zodat ze niet opnieuw hoeft worden ingezaaid. Dat krijg je, als je de herten inschakelt bij het parkonderhoud!

Nieuwe prullenbakken

Rond de Witte Villa staan een aantal nieuwe prullenbakken, zoals op de foto. Op den duur zullen alle oude prullenbakken in Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem worden vervangen door dit type.

Gerard Herbers

De oude zwaan

“Ha! Hij is er weer!”, dacht ik toen ik op een zaterdagmorgen uit het raam keek. In ‘mijn’ stukje van de beek zwom niet alleen moeder zwaan met haar overgebleven drie jongen, maar ook vader zwaan was er weer. Badderend en fladderend nam hij de halve beek in beslag. Moeder zwaan ging met haar jongen maar de wal op. Ook vader zwaan lag even later op de wal, waar hij verder ging met veren poetsen. Dat verenpak heeft danig geleden onder zijn omzwervingen van de laatste tijd. Hij ziet er nog steeds verformfaaid uit.

De oude zwaan gered uit het molenrad. Foto: Sophia Mooldijk

Kort nadat hij zijn gezinnetje in de steek had gelaten werd hij door een molenaar van de Witte Watermolen gevonden in het molenrad. Vóór parkbeheerders hem konden bevrijden had hij al een uur meegedraaid. Daarna zwierf hij wekenlang rond, bij de molen, in de Grote Weide en bij de Karpervijver. Ondertussen werd moeder zwaan soms verjaagd door een nieuw zwanenpaar dat haar territorium probeerde over te nemen. Dat zou eerder nooit zijn gebeurd omdat vader zwaan, met zijn manke poot en gekortwiekte slagpennen, zijn beperkte territorium met passie verdedigde. Indringers - zelfs zijn eigen jongen van het vorige jaar - werden door de hele weide nagezeten. Hij moest wel, want omdat hij niet kan vliegen, kan hij niet verhuizen naar een ander leefgebied.

Na een kwartiertje stak moeder zwaan met de jongen de Sonsbeekweg over om naar het andere deel van de beek te gaan. Vader zwaan bleef achter en sloot zich dus niet aan bij zijn gezinnetje. Toch in de war? Kunnen zwanen ook dement worden?

Geert Kruideren

Waar waren ze dit jaar, die vleermuizen?

De afgelopen maanden waren er vleermuisexcursies bij de vleet. Geen wonder, 2011 was uitgeroepen tot het jaar van de vleermuis. Maar dit zoogdier – letterlijk: dier dat z'n jongen zoogt – behorend tot de orde van de chiroptera of handvleugeligen, was maar weinig te zien boven park Sonsbeek. Terwijl er in andere jaren tegen de schemering regelmatig zwermen van tientallen exemplaren over de tuin van parkbeheerder Jeroen Glissenaar heen vlogen.

Tot nu toe is het een raadsel: nota bene in het jaar dat speciaal aan ze gewijd was, waren in park Sonsbeek veel minder vleermuizen te zien dan gewoonlijk. Dat was in andere jaren wel anders. Parkbeheerder Jeroen Glissenaar ziet ze elke zomer in flinke aantallen langs z'n huis middenin het park vliegen. "Normaal gesproken ga ik tegen de schemering in m'n tuin zitten en komen ze met hele zwermen tegelijk over. Daar is dit jaar geen sprake van."

Jeroen neemt ons mee naar het beukenbos enkele honderden meters van zijn boswachterswoning. Daar wijst hij naar een paar knapen van Amerikaanse eiken. "Kijk, daar staat het cijfer 23. En daar, wat verder weg 17. Je ziet er ook een zwart vignet van een vleermuis op. Ik meen dat er een stuk of vijftig bomen met een cijfer zijn. Dat heeft de Vleermuiswerkgroep Gelderland gedaan. Daar heb ik sinds een jaar of zeven een prima contact mee."

Amerongen als voorbeeld

Zoals zo vaak in de natuur het geval is, waar er veel belangen kunnen botsen, ging er een incident aan vooraf. "Ik had in een bos in Amerongen gezien dat daar door het dunnen van oude beuken, dus door het maken van ruimte, andere bomen het juist weer goed gaan doen. Dat idee wilde ik hier in Sonsbeek toepassen. Toen de vleermuizengroep daar de lucht van kreeg, trokken ze aan de bel. Juist in het beukenbos hadden veel vleermuizen hun nesten, was hun argument." Daarop moest iets verzonnen worden. De parkbeheerder sprak af dat op de bomen die in aanmerking kwamen om gekapt te worden een rode stip zou worden aangebracht. Was de werkgroep het niet eens met de kap van een roodgestipt exemplaar dan kon zij er op haar beurt een gele stip op schilderen. Die bomen zouden dan blijven staan. En zo geschiedde. Jeroen: "Ik ben daar geen discussie over aangegaan, ik heb me zonder meer bij hun oordeel neergelegd."

Plattegrond

Sinds die tijd bestaat er een plattegrond, waarop de vleermuiswerkgroep de genummerde bomen heeft aangegeven waarin vleermuizen rusten, zich nestelen en hun winterslaap doen. En, zijn er plannen om bomen te kappen, dan gebeurt dat niet zonder dat de werkgroep wordt geraadpleegd. Bij zoektochten van bosarbeiders letten die op mestresten. Die zien eruit als een soort donkere bosgrond. Sonsbeek herbergt nogal wat soorten vleermuizen. Bij een inventarisatie in 2006 bleken er vijf het meest voor te komen: de gewone dwergvleermuis die in pijlsnelle vlucht over stadstuinen schiet is het meest algemeen. Daarnaast worden in het park de laatvlieger (nogal eens boven de hertenkamp), de rosse vleermuis, de grootoor- en de watervleermuis aangetroffen.

Flora- en faunawet

Ons land heeft in de Flora- en faunawet opgenomen dat de ruim twintig soorten die hier voorkomen streng moeten worden beschermd. Daarvan staan er negen bovendien op de zogenaamde rode lijst, omdat ze vrij tot zeer zeldzaam zijn. In de hele wereld zijn veel meer vleermuissoorten te vinden. Bij elkaar zijn het er wel elfhonderd. Daaronder bevinden zich ook enkele soorten die bij veel mensen het beeld hebben veroorzaakt dat alle vleermuizen bloed eten. Ze zijn er wel, maar die komen niet in Nederland voor. Dankzij z'n contacten met de vleermuisvrienden weet de parkbeheerder dat er nogal wat vleermuizen uit Sonsbeek en omgeving tegen de schemering naar uiterwaardenpark Meinerswijk pendelen om te fourageren. In de vroege morgen komen ze dan vaak terug om hun nest weer op te zoeken. Die zijn in boomgaten en holle bomen te vinden. Voor hun winterslaap kruipen de dieren vaak achter de schors van een boom. Glissenaar gaat 's avonds laat nogal eens met z'n honden op stap en hoort dan bij sommige bomen 'geroezemoes'. "Meestal betekent het dat daar een vleermuispopulatie verblijft."

Eén van de lichtblauw genummerde vleermuisbomen op de Larixkop in Sonsbeek.

De parkbeheerder heeft wat de vleermuizen betreft de moed nog niet opgegeven. "Ik spreek pas van een ramp als ik vijf jaar achter elkaar hetzelfde negatieve verschijnsel zie. Kijk naar de ijsvogel. Tijdens een winter met strenge vorst krijgen ze een enorme klap. Een paar jaar later kan dat beeld weer totaal veranderd zijn. We hadden een natte en frisse zomer, dat kan van invloed zijn geweest. En er zijn meer theorieën. Eerst wachten we maar eens even af."

Rob van Otterloo

De Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN) heeft een site van 20 pagina's. Zie www.vleermuis.net. Wie in Gelderland lid wil worden kan terecht bij VleGel. Dat kost 10 euro per jaar. Donateurs (niet actief) betalen 15 euro per jaar. Opgeven via secretariaat@vlegel.org.

Herstel waterrad Begijnemolen

Het waterrad van de Begijnemolen en de omhulling daarvan verkeren al jaren in een deplorabele staat. Pogingen van betrokkenen om het herstel gefinancierd te krijgen hadden tot nu toe geen succes. Er zijn nu drie mogelijke oplossingen voor het probleem: weghalen, verder laten vervallen of herstellen.

De vervallen waterradinstallatie van de Begijnemolen.

Het bestuur van Vrienden van Sonsbeek heeft op 29 juni jl. besloten zich in te spannen voor herstel van het waterrad, maar dan ook herstel van de hele installatie: het rad, de omhulling, de watergoot, het gebruik. Positieve argumenten daarvoor zijn:

- restauratie: repareren van een stukje vervallen Sonsbeek en voorkomen dat dit verval vandalisme en verder verval uitlokt;
- cultuurhistorie: de 10 watermolen langs de Jansbeek vormden het oudste industrieterrein van de stad;
- gebruik: geef het rad een functie, benut de energie uit waterkracht demonstratief. Het rad moet niet 'voor de prins' draaien. Vraag de HAN of het ROC Rijn IJssel die functie te realiseren.

Projectuitvoering

De eigenaar van het waterrad blijft verantwoordelijk voor de uitvoering van het herstel. Vrienden van Sonsbeek sponsort de uitvoering inhoudelijk. Na realisatie neemt Bezoekerscentrum Sonsbeek het beheer op zich, net als nu het beheer van het waterrad van de Wittewatermolen. Voor het aanpakken van het project heeft het bestuur van Vrienden van Sonsbeek een projectgroep gevormd bestaande uit Loes Prakke

(projectleider), Koos de Vos en Tjada van den Eelaart. Adviseurs zijn Joop Morsink en Hendrik Broekhuizen. Contactpersoon met de gemeentelijke organisatie is Bart Lichtenberg.

Draagvlak en fondsenwerving

Vrienden van Sonsbeek gaat werken aan het draagvlak voor het herstel. De projectgroep stelt een plan van aanpak op, zoekt publiciteit, gaat een slogan en gadgets bedenken, gaat de installatie visualiseren, zoekt participanten. Allereerst neemt de projectgroep contact op met de potentiële gebruiker, het Nederlands Watermuseum, en met de eigenaar, gemeente Arnhem. De projectgroep werkt een technisch en financieel herstelplan uit. Daarna volgt de fondsenwerving. Naast vele kleine donateurs worden één of enkele grote benaderd. U hoort er meer van.

Luuk Broer

Wegwijs met Parkplat

Eind juli heeft Bezoekerscentrum Sonsbeek onder de naam Parkplat een nieuwe plattegrond gepubliceerd van de drie parken: Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Voor de zomer hebben medewerkers van het Bezoekerscentrum de paden gecontroleerd, Frans-Jozef Duijnsteet was verantwoordelijk voor de coördinatie van de gegevens en de vormgeving is van Geraldine Lodders van 'Nico & Co'. Ter illustratie hebben we bijgaand een stukje uit Parkplat afgedrukt.

Geografische kaarten staan gauw te vol met gegevens. Goede kaarten maken betekend selecteren. Deze plattegrond is bedoeld om (incidentele) bezoekers hun weg te laten vinden in de parken en daarop zijn de aanduidingen gebaseerd. Zo staat er maar een deel van de namen van lanen en paden op, meer namen helpt de bezoeker niet want het park kent immers toch maar één straatnaambord. Gelukkig zijn er wel wegwijzers naar objecten in de parken die de bezoeker kunnen bevestigen dat ie op de

goede weg is. Deze mooie nieuwe plattegrond is in kleur op A3-formaat voor Vrienden van Sonsbeek gratis af te halen bij de receptie van het Bezoekerscentrum. De kaart is ook op de website geplaatst: zie www.parksonsbeek.nl, tab: DE PARKEN, tab: Plattegrond.

Luuk Broer

Colofon

Het Bulletin is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en van het Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054

Redactie:

Gerard Herbers
Rob van Otterloo
Luuk Broer (eindredacteur)

Vormgeving en druk:

Coers&Roest
ontwerpers bno | drukkers BV
Arnhem

Redactie-adres:

Bezoekerscentrum Sonsbeek,
Zypendaalseweg 24a,
6814 CL Arnhem
email: info@parksonsbeek.nl

Het Winternummer van het In-fobulletin verschijnt 21 december. Uiterste datum inleveren kopij: 30 november 2011. Vorige nummers vindt u op de website www.parksonsbeek.nl onder > Nieuws.

Retour afzender/adreswijziging

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem.

Het correcte adres is:
Naam:

Postcode:

Reden retourzending:

Plaats:

Straat:

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas
postnl

VAN
Sonsbeek
VERENIGING